

Ks. Marian Wolniewicz

KS. PROF. MICHAŁ PETER
(1922—1982)

Nagła i niespodziewana śmierć w wypadku samochodowym, która w dniu 26 stycznia 1982 roku dosięgła ks. profesora Michała Petera, dotknęła boleśnie nie tylko Papieski Wydział Teologiczny i Seminarium Duchowne w Poznaniu, lecz także archidiecezję poznańską, w której zmarły pracował przez całe swe życie kapłańskie, i biblistkę polską.

Rodzice ks. Petera, Michał Bronisław Peter i Antonina Kostórkiewicz, pochodzili z Małopolski, a na ziemię byłego zaboru pruskiego przybyli po pierwszej wojnie światowej. Jedyne ich syn, ale nie jednak (mieli jeszcze cztery córki), urodził się dnia 23 sierpnia 1922 roku w Kcyni, w powiecie szubińskim, w archidiecezji gnieźnieńskiej i otrzymał na chrzcie świętym imiona Michał Kazimierz. Do szkół uczęszczał w Kcyni, następnie w Lesznie Wielkopolskim, dokąd jego ojciec, dyrektor Seminarium nauczycielskiego w Kcyni, został przeniesiony. W roku 1939 przyszedł ksiądz otrzymał promocję do klasy maturalnej. Tuż przed wybuchem II wojny światowej rodzina Peterów wyjechała do krewnych w Małopolsce, a po kampanii wrześniowej osiadła początkowo we wsi Gruda pod Mielcem (gmina Radomyśl Wielki), gdzie syn pracował na roli (do końca 1940 roku), a następnie w Wieliczce pod Krakowem, gdzie ojciec objął kierownictwo szkoły podstawowej, syn zaś zapisał się do szkoły budownictwa, którą po dwu latach (1941—1943) ukończył i od czerwca 1943 pracował jako technik w dyrekcji kolei (Ostbahn) w Krakowie, a od początku 1945 w Polskich Kolejach Państwowych.

Po wojnie, gdy tylko warunki na to pozwoliły, cała rodzina powróciła do Leszna. Tu Michał Kazimierz ukończył liceum ogólnokształcące i złożył egzamin dojrzałości (23 lipca 1945). Już na miesiąc przed maturą prosił o przyjęcie do Seminarium Duchownego. Dnia 1 września 1945 rozpoczął w Gnieźnie studia filozoficzne, a po ich ukończeniu teologiczne, aby je kontynuować w Poznaniu i otrzymać w dniu 19 lutego 1950 święcenia kapłańskie z rąk arcybiskupa Walentego Dymka. W międzyczasie inkardynował się do archidiecezji poznańskiej.

W życie kapłańskie wchodził ks. Peter z najlepszą opinią wychowawców i przełożonych: nadaje się do wszelkiej pracy kapłańskiej bez żadnych zastrzeżeń w parafii i szkole. Ale o jego dalszym losie zadecydowała uwaga: jest rzeczą wskazaną, aby mu umożliwić jak najprędzej odbycie wyższych studiów teologicznych, szczególnie z dziedziny nauk biblijnych.

O 1 marca — 30 września 1950 neoprezbiter pracuje na drugim wikariacie przy kościele parafialnym w Rawiczu, a w październiku

tegoż roku zostaje wysłany na dalsze studia do Krakowa. Studiuje nauki biblijne i po uzyskaniu magisterium doktoryzuje się u ks. prof. Aleksego Klawka w 1953 r. na podstawie pracy: „Księga proctw Malachiasza — przekład i komentarz”.

Od jesieni 1953 roku aż do śmierci pracuje nieprzerwanie na stanowisku najpierw zastępcy profesora (1953—1962), a następnie profesora Arcybiskupiego Seminarium Duchownego oraz Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu. Przez dwie kadencje (1971—74, 1978—81) kieruje też pracami tego Wydziału jako dziekan. Równocześnie prowadzi wykłady w wyższych seminariach duchownych Księży Chrystusowców (1956—1966) i OO. Karmelitów (1962—1965) w Poznaniu, a przez krótszy okres czasu OO. Oblatów w Obrze, diecezjalnym w Gorzowie Wlkp. oraz w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (1969/1970), na której się habilituje w roku 1974. Przewodniczy też Sekcji biblijnej Komisji Teologicznej w Poznaniu (1974—1979), należy do zarządu Sekcji Biblijnej Teologów Polskich i do Komisji Episkopatu dla Spraw Nauczania Katolickiego. Jest egzaminatorem prosynodalnym i synodalnym i cenзором ksiąg treści religijnej. Z polecenia arcybiskupa Baraniaka organizuje Studium pastoralne w Poznaniu i kieruje nim aż do śmierci. Odbywa podróż naukową do krajów biblijnego Wschodu (1959), uczestniczy w międzynarodowych kongresach naukowych w kraju i zagranicą (Genewa 1965, Uppsala 1971, Göttingen 1977, Wiedeń 1980). Ponadto udziela się w duszpasterstwie, głosząc cykle wykładów i konferencji, prowadząc kręgi biblijne, a także siadając w konfesjonale.

Dorobek trzydziestoletniej pracy pisarskiej ks. prof. Petera obejmuje przekłady, komentarze, podręczniki, artykuły z zakresu wstępu do Pisma św., prace badawcze i popularyzujące Biblię, recenzje, sprawozdania, polemiki, a także wspomnienia. Dotyczy przede wszystkim Starego Testamentu.

Wspomnijmy przynajmniej niektóre.

Prace magisterską (*Lekcja ze Mszy św. „Rorate coeli”*, Iz 7, 10—15) ogłosił ks. Peter w całości. Natomiast doktorska nie ukazała się drukiem w oryginalnym brzmieniu. Tylko fragmenty wstępu i komentarza pojawiły się w formie artykułów. Przekład wszedł do *Biblii Tysiąclecia*, a całość w skróceniu znalazła się w części drugiej 12 tomu *Komentarza do Starego Testamentu* wydanego przez Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Prace nad tłumaczeniem i komentowaniem Starego Testamentu zaczęte rozprawą doktorską prowadził ks. Peter dalej, dokonując dla *Biblii Tysiąclecia* przekładu księgi proroka Aggeusza i ogłaszając go ponownie z szerzej opracowanym wstępem, komentarzem i ekskursami w wspomnianym już *Komentarzu do Starego Testamentu KUL*. Zakończył ten typ prac przekładem Pięcioksięgu Mojżesza, który wraz z wstępem i komentarzem znajduje się w *Biblii*

Poznańskiej. Powstanie tego dzieła związane jest nierozdzielnie z nazwiskiem ks. Petera. Myśl wprawdzie rzucił ks. prof. Aleksy Klawek, ale jej zrealizowanie pozostanie zasługą ks. Petera, który krzątał się wokół niego niestrudzenie i z podziwu godną wytrwałością najpierw jako sekretarz redakcji a potem redaktor Starego Testamentu. Uważał je też za dzieło swego życia. Tłumaczem był wiernym, może nawet niewolniczym. Trzymał się zasady: wierność przed pięknnością języka!

Cele dydaktyczne przyświecały powstaniu i wydaniu podręcznika *Wykład Pisma Świętego Starego Testamentu*, który doczekał się trzech wydań. One również wpłynęły na dobór i sposób przedstawienia treści, na którą składały się wykłady prowadzone przez autora w Poznaniu. Zarys historii biblijnej, który tam przedstawił poddyktowały nie tylko wymogi Kościoła, lecz także historyczne zamiłowania autora. Książka stanowi jedyną tego typu pracę w biblijnej literaturze polskiej.

Przedmiotem szczegółowych badań ks. Petera był problem Melchizedeka, prawodawstwa Mojżeszowego i monoteizmu Starego Testamentu. Pierwszym zajął się w rozprawie habilitacyjnej pt. *Problemy Melchizedeka w Genesis XIV, studium egzegetyczne*, ale drukiem ogłosił tylko fragmenty (rozdz. I, II i V) po polsku i zagra nicą w języku niemieckim. Na seminarium naukowym prowadzonym przez szereg lat zajmował się prawem Mojżeszowym. W jego ramach powstało kilka prac magisterskich i licencjackich (ich wykaz zob. „Poznańskie Studia Teologiczne” 2 (1978) 417—418). W druku znajduje się szkic pt. *Prawodawstwo Starego Testamentu. Zarys problematyki*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 4 (1982).

Monoteizm to ostatnie z zagadnień podejmowanych w badaniach profesora. Zainteresowanie się nim sygnalizował artykuł *Szema Isriel (Pwt 6/4) — tekst monoteistyczny?* Stan swoich prac nad monografią tego zagadnienia referował ks. Peter na posiedzeniu Sekcji Biblijnej Komisji Teologicznej Pozn. Tow. Przyj. Nauk w październiku 1981 r. Dalszy ich ciąg przerwała śmierć.

W recenzjach i omówieniach książek a nawet artykułów ujawnił ks. Peter zacięcie polemiczne: Biblijne prace Dobraczyńskiego, Kosidowskiego, Brandstaettera, Żychiewicza, Sandauera znalazły w nim wnikliwego i wytrawnego krytyka, stojącego wytrwale na stanowisku nauki katolickiej i kościelnej tradycji.

Prace popularyzujące nauki biblijne i wprowadzające w Pismo Św. tworzyły serie artykułów ciągnące się przez szereg numerów czasopism. Cykl „Stary Testament od nowa czytany” wprowadzał w historię i teologię Ksiąg biblijnych Starego Przymierza, podobnie jak zwięzy (9 artykułów) cykl zatytułowany „Teologia Starego Testamentu”. Użyteczność pierwszego z nich sprawiła, że autor wznosił go w wydaniu książkowym (*W kręgu Starego Przymierza*, Poznań 1975), które szybko znalazło nabywców.

Dla szerszego kręgu czytelników przeznaczony był także wstęp szczegółowy do ksiąg biblijnych zarówno Starego jak i Nowego Testamentu opracowany przez tłumaczy *Biblii Poznańskiej* pt. *Zanim otworzysz Biblię*, a współredagowany przez ks. Petera (St. Test.) i ogólne wprowadzenie do Pisma Św. przygotowane pod jego redakcją przez poznańskich biblistów (*Tak mówi Bóg! Ogólne wiadomości o Piśmie Św.*, Poznań 1981), którego egzemplarze autorskie odebrał w dzień swojej śmierci.

Zagadnienia wprowadzające wracały pod pióro księdza profesora częściej w artykułach o charakterze sprawozdawczym lub informacyjnym. Dotyczyły natchnienia biblijnego, rodzajów literackich w Starym Testamencie, prawdy historycznej ewangelii, nauki Soboru Watykańskiego II o Piśmie Św. i hermeneutyki biblijnej.

Gruntowna wiedza, wytrawny sąd, doskonale opanowana metoda badawcza i wysokie walory dydaktyczne przy wykładzie przystępnym i prostym języku sprawiały, że po prace poznańskiego biblisty sięgali chętnie zarówno fachowcy, jak studenci i szerokie rzesze czytelników.

Ks. prof. Peter odszedł w pełni sił. Nie doczekał ukazania się drugiego wydania *Biblii Poznańskiej* — dzieła swego życia, ani rozpoczętej na łamach miesięcznika „W drodze” teologii biblijnej i innych prac. Ale to, czego dokonał, stawia go w rzędzie wybitnych biblistów polskich naszych czasów.

Złączony z Krakowem węzłami rodzinnymi, kolejami wojennego życia, studiami i pracą pisarską — pierwsze jego artykuły znalazły się na łamach „Ruchu Biblijnego i Liturgicznego”, a także przynależnością do Polskiego Towarzystwa Teologicznego — starał się ks. Peter podtrzymać te wielostronne związki. Sprzyjały temu okoliczności, w jakich formowały się Papieskie Wydziały Teologiczne w Krakowie i Poznaniu. Jako dziekan poznańskiego wydziału nawiązywał kontakty, korzystał z doświadczeń krakowskich, a czynił to zarówno ze względów rzeczowych jak osobistych. Na współpracy obu wydziałów zależało mu w sposób szczególny i starał się ją w miarę możliwości rozwijać. Myślę, że kontynuacja jej, mająca skądinąd także tradycje historyczne, byłaby miłym wyrazem pamięci o zmarłym Księdzu Profesorze.